

De Bergrede

richtingwijzer voor het leven van een Christen

2021

www.verbondenleven.be

In het Matteüs-evangelie laat de schrijver Jezus vier lange redes uitspreken. Eén ervan (hoofdstuk 5, 6 en 7) wordt de Bergrede genoemd. Het is zó'n centraal stuk uit die Bevrijdende Boodschap – het wordt ook wel de Grondwet van de Christenen genoemd – dat we het de moeite vonden dit eens wat meer te belichten.

Eerst vind je een inleiding op het geheel (p.3-6). Vervolgens krijg je de Evangelietekst in zijn geheel, met de uitdrukkelijke uitnodiging die ook eens in z'n geheel te lezen, liefst nog luidop! (p.7-17) (De gebruikte tekst is onze eigen werkvertaling.) Daarna staat er per perikoop een kort commentaar, zoals ze dagelijks op onze website te lezen staan. (p.18-26) Aan het eind geven we nog een kleine nabeschuiving. (p.27)

Het begint meteen heel plechtig: "Toen Jezus al die mensen zag, ging hij de berg op en ging zitten. Zijn leerlingen kwamen om hem heen. Hij nam het woord en onderrichtte hen."

De evangelist Matteüs, wellicht zelf een Joodse leraar, die voor een Joods publiek op een typisch Joodse manier schrijft, **schildert Jezus graag als een ... Joodse leraar**. En zo zien we Jezus hier aan het werk: Op een geschikte plaats, wat weg van de drukte, verzamelen zich de mensen rondom hem, hij gaat zitten, als op een cathedra, en houdt een toespraak, een leer-rede. Het is niet zo waarschijnlijk dat Jezus deze rede letterlijk zo heeft uitgesproken. Daarvoor is hij een beetje te geconstrueerd én hij bevat ook te duidelijk allusies op situaties die de leerlingen pas later hebben meegemaakt (de vervolging). Matteüs wil er (zoals hij op nog andere plaatsen in zijn Evangelie doet) op een duidelijke en samenhangende manier het onderricht van Jezus in samenbrengen. En of hij er in geslaagd is!

Dat het gebeuren zich afspeelt op een berg, is niet toevallig en niet alleen 'praktisch'. Matteüs bedoelt er ongetwijfeld een verwijzing mee naar wat er gebeurde op de berg Sinaï, toen het Godsvolk weggetrokken was uit Egypte en 'de 10 geboden' meekreeg. De Bergrede begint met 'de 8 Zaligheden', maar als je preciezer telt, zijn het er 9 plús een besluit voor alle! **De Bergrede vervult dus dezelfde functie als de 10 Geboden: Ze willen een fundament leggen voor 'een volk van God': mensen die samen-leven in naam van en op inspiratie van God.**

Meestal spreken wij van 'geboden', maar een veel sprekender vertaling zou zijn: richtingwijzers. Het gaat helemaal niet over een 'wet' die afdwingbaar zou zijn of als een verplichting opgelegd wordt. Net integendeel! Ze worden ons aangereikt, geschonken, als een wég, een mogelijkheid – maar dan wel een mogelijkheid waarvan je de garantie hebt dat je bij Go(e)d uitkomt! Richtingwijzers dus, die ons uitnodigen te volgen.

Dat 'volgen' gebeurt in verschillende kringen – en dat mag blijkbaar. Die zijn al zichtbaar in 'het verhaal' zelf: Er is de binnenste kring van de leerlingen (de 12) en er is de veel grotere kring van "een grote menigte volgde hem" – en daartussen zie je zo gebeuren dat er allerlei 'tussenkringen' waren, én mensen die zich 'dichter naar Jezus toe bewogen'. Die hele Bergrede is dan ook een uitnodiging 'dichter bij Jezus' te komen!

En wat 'binnen in het verhaal' duidelijk is, speelt zich ook af bij de lezers ervan, de 'eerste lezers', ten tijde van Matteüs (ca. 58 – 68) én de 'tweede lezers', wij dus! Matteüs had ze in zijn samengebrachte leer-rede van Jezus allemaal tegelijk op het oog. "Alle volken" worden uitgenodigd oor en hart naar Jezus' boodschap te richten en steeds dichter hem te naderen.

De richting waarin die beweging loopt is dubbel: naar binnen en naar buiten.

Naar binnen: De richtingwijzer wijst ons een weg om steeds intiemer met Jezus te leven. Zó hecht dat we deel krijgen aan zijn buitenmaatse liefde. Veel van wat in de Bergrede staat doet ons de wenkbrauwen fronsen: is dat wel mogelijk? Is dat niet overdreven? Tegelijk zien we in de rest van het Evangelie dat Jezus wel degelijk zo leeft. Het *is* dus mogelijk – zij het enkel vanuit een buitenmaatse liefde, een goddelijke liefde. Maar het is juist dáártoe dat wij uitgenodigd worden: steeds dichter te groeien (een leven lang) in *díe* radicale liefde.

Naar buiten: Die grote intimiteit betekent niet dat het een gesloten onderonsje zou zijn! Integendeel. Alle richtingwijzers wijzen de *á*ndere kant op!

De hechtheid aan Jezus kan en mag alleen inspiratie en krachtbron zijn om naar *á*nderen te gaan. Dáár, bij die anderen, in de wereld, de samen-leving, is het dat

Jullie zijn het licht van de wereld.

die buitenmaatse liefde beleefd moet worden. “Zo moet ook jullie licht stralen voor de mensen, opdat ze bij jullie de goede werken zien en jullie Vader in de hemelen grootmaken.”

de Bergrede in schema

Op de volgende pagina vind je het geheel van de Bergrede in schema gezet. Wij zijn (te) gewoon Evangelieteksten in kleine stukjes te lezen, waardoor we het groter geheel niet zien, en dus ook niet hoe een onderdeel daarin past en er betekenis door krijgt. Bij een fijn opgebouwde tekst als de Bergrede kan daardoor wel iets verloren gaan. Het kan dus goed zijn bij je lezing regelmatig eens het schema er bij te nemen en te zien ‘waar we zitten’.

Aan het eind doen we zeker ook de suggestie dan eens de tekst in zijn geheel te lezen! Misschien wel als een toespraak (tot jezelf of een eventuele reële luisteraar) – zo duurt het maar zo’n goeie 15 minuten! ... maar wel een goeie! 15 minuten, die een leven kunnen veranderen ...

Dat Matteüs Jezus’ Bergrede bijzonder fijn opgebouwd heeft, wordt snel duidelijk als je het in schema zet. ‘Meester Matteüs’ onthult ons zo zijn ‘bordschema’ (wat Jezus natuurlijk niet had, daar op die berg) ☺.

En als er gezegd wordt dat de Bergrede de centrale boodschap van het Evangelie is, a.h.w. een samenvatting ervan, dan zien we in het schema meteen ook ‘het hart van het hart’ verschijnen: ‘de beweging naar buiten’ (de concrete werken), die cirkelen om het geheim van ‘de beweging naar binnen’ (het gebed, de intieme ontmoeting met Jezus). En ‘het hart van het hart van het hart’ blijkt te zijn ...

Voor wie meer wil lezen

In onze bibliotheek zijn te vinden (en te ontlenen):

SMIDT, P., *Ongehoord. Christen zijn volgens de Bergrede.*

DREWERMANN, EUG., *De Bergrede. Beelden van vervulling.*

WEREN, W., *Matteüs. Belichting van het Bijbelboek.*

VAN DEN BRINK, G. (RED.), *Studiebijbel Nieuwe Testament. Matteüs.*

4,28-5,2: **raam** [veel mensen volgen – de berg op – onderricht]

5,3-16: **poëtische inleiding: ‘samenvatting’ in 10 zinnen** [zaligsprekingen]

5,18-48: **Jezus’ comm. op bestaande ‘geboden’** [6 x jullie hebben gehoord ... ik echter zeg ...]

6,1-4: **barmhartigheid** [een daad van tederheid]

7-8: **inleiding**

9-13: **het Onze Vader**

14-15: **besluit**

6,5-6: **bidden + 6,7-15:**

6,16-18: **vasten**

6,1-18: **3 concrete werken**

6,19-7,12: **lossere verzameling ‘geboden’**

7,13-27: **besluit** [wie deze woorden hoort en er (al of niet) naar handelt, kan men vergelijken met ...]

7,28-8,1: **raam** [onderricht – de berg af – veel mensen volgen]

De Bergrede (Mt.(4,25) 5 – 6 – 7 (8,1))

- 4²⁵ Een grote menigte volgde hem,
uit Galilea en Dekapolis,
uit Jeruzalem en Judea
en van over de Jordaan.
- 5¹ Toen Jezus al die mensen zag,
ging hij de berg op en ging zitten.
Zijn leerlingen kwamen om hem heen.
2 Hij nam het woord en onderrichtte hen:
3 “Gezegend wie leeft in de geest van het bedelaarschap.
Ja, van hen is het koninkrijk der hemelen.
4 Gezegend wie diep droevig zijn.
Ja, zij zullen worden vertroost.
5 Gezegend de ootmoedigen.
Ja, zij zullen te-vrede-nheid ontvangen. [Ps.37,11]
6 Gezegend wie hongeren en dorsten naar wat waarachtig is.
Ja, zij zullen verzadigd worden.
7 Gezegend de barmhartigen.
Ja, zij zullen barmhartigheid ontmoeten.
8 Gezegend wie integer is in denken en doen. [Ps.24,4]
Ja, zij zullen God zien.
9 Gezegend wie vrede bewerken.
Ja, zij zullen kinderen van God worden genoemd.
10 Gezegend wie vervolgd worden om wat waarachtig is.
Ja, van hen is het koninkrijk der hemelen.”
11 “Gezegend zijn jullie
wanneer ze je uitschelden en vervolgen
en onterecht allerlei kwaad over jullie spreken
omwille van mij.
12 Wees blij en jubel!
Ja, overvloedig is jullie loon in de hemelen.
Zo immers werden de profeten vóór jullie ook vervolgd.”
13 “Jullie zijn het zout van de aarde.
Maar als het zout verdwaasd raakt,

- waarmee kan het dan weer zout worden?
Voor niets heeft het nog kracht,
alleen om weggeworpen te worden
en door de mensen vertrapt.
- ¹⁴ Jullie zijn het licht van de wereld.
Een stad kan niet verborgen zijn
als ze boven op een berg ligt.
- ¹⁵ Men steekt ook geen lamp aan
om ze onder een emmer te zetten,
maar men zet haar op een kandelaar
zodat ze schijnt voor alle mensen in huis.
- ¹⁶ Zo moet ook jullie licht stralen voor de mensen,
opdat ze bij jullie de goede werken zien
en jullie Vader in de hemelen grootmaken.”
- ¹⁷ “Denk niet dat ik gekomen ben
om de wet en de profeten te ontbinden.
Ik ben niet gekomen om te ontbinden,
maar om te vervullen.
- ¹⁸ *Amen*, ik zeg jullie:
Totdat hemel en aarde voorbijgaan,
zal niet de kleinste letter van de wet voorbijgegaan zijn
– totdat alles is gebeurd.
- ¹⁹ Wie dus ook maar het kleinste van de geboden loslaat
en het zo leert aan de mensen,
zal de kleinste genoemd worden in het koningschap van de hemelen.
Wie ze echter doet en leert,
die zal groot genoemd worden in het koningschap van de hemelen.”
- ²⁰ “Ik zeg jullie:
Als je integriteit die van de schriftgeleerden en farizeeën niet overschrijdt,
zul je niet binnengaan in het koningschap van de hemelen.
- ²¹ Jullie hebben gehoord dat er gezegd is tot die-van-het-begin:
Je zult niet doden [Ex.20,13];
wie doodt moet onderworpen worden aan het oordeel.
- ²² Ik echter zeg jullie:
Ieder die vertoord is op zijn medemens

- moet onderworpen worden aan het oordeel;
wie zijn medemens uitscheldt,
moet onderworpen worden aan de raad [locale of hogere rechtszetel];
wie zijn medemens verwenst,
moet onderworpen worden aan de *gehenna* van het vuur.
- 23 Wanneer je je gave naar het altaar brengt
en daar herinner je je dat je medemens iets tegen je heeft,
- 24 laat dan je gave voor het altaar daar,
ga je dan eerst verzoenen met je medemens
en kom dan met je gave.
- 25 Wees voortdurend geneigd je tegenstander tegemoet te komen
zolang je met hem onderweg bent,
zodat hij je niet overlevert aan de rechter,
de rechter vervolgens aan de gerechtsdienaar
en je in de gevangenis wordt geworpen.
- 26 Amen, ik zeg jullie:
Je zult daar niet uit geraken
voordat je tot de laatste cent hebt betaald.”
- 27 “Jullie hebben gehoord dat er gezegd is tot die-van-het-begin:
Je zult geen overspel begaan. [Ex.20,14]
- 28 Ik echter zeg jullie:
Ieder die naar een vrouw kijkt om haar te begeren,
heeft in zijn hart al overspel met haar begaan.
- 29 Als je oog je ten val brengt:
ruk het uit en werp het weg!
Het is beter voor je dat één van je leden verloren gaat
dan dat heel je lichaam in de *gehenna* geworpen wordt.
- 30 En als je hand je ten val brengt:
hak haar af en werp haar weg!
Het is beter voor je dat één van je leden verloren gaat
dan dat heel je lichaam in de *gehenna* geworpen wordt.
- 31 Er is gezegd:
Wie zijn vrouw wegzendt moet haar een scheidingsakte geven.
[Deut.24,1]
- 32 Ik echter zeg jullie:
Ieder die zijn vrouw wegzendt,

maakt haar tot iemand met wie overspel begaan wordt
– behalve om reden van hoererij –
en wie de weggezondene huwt, begaat overspel.”

33 “Opnieuw, je hebt gehoord dat er gezegd is tot die-van-het-begin:

Je zult je eed niet breken,
maar voor de Heer gedane beloften nakomen. [Deut.23,22]

34 Ik echter zeg jullie:

Zweer helemaal niet!
Noch bij de hemelen,
want dat is de troon van God;

35 noch bij de aarde,
want dat is zijn voetbank;

noch bij Jeruzalem,
want dat is de stad van de grote Koning;

36 noch bij je eigen hoofd,
want je kunt niet één haar wit of zwart maken.

37 Daarentegen moet jullie woord zijn:

ja is ja, en nee is nee;
en al wat daar bij komt is uit den boze!”

38 “Jullie hebben gehoord dat er gezegd is:

Een oog voor een oog, een tand voor een tand. [Ex.21,24]

39 Ik echter zeg jullie:

Bied geen weerstand tegen wie jou kwaad doet,
maar als iemand jou op je rechterwang slaat,
keer ook de andere naar hem toe.

40 En als iemand je voor het gerecht wil dagen
en je onderkleding afnemen,
laat hem ook je bovenkleding.

41 En als iemand je opeist één *mijl* met hem mee te gaan,
ga er twee met hem mee.

42 Geef aan wie jou iets vraagt,
en keer je niet af van wie iets wil lenen van jou.”

43 “Jullie hebben gehoord dat er gezegd is:

Je zult wie je nabij is daad-werkelijk liefhebben
en je vijand haten. [Lev.19,18]

44 Ik echter zeg jullie:
Heb je vijand daad-werkelijk lief,
zegen wie jou vervloekt,
doe goed aan wie jou haat
en bid voor wie jou vervolgt.

45 Dan worden jullie kinderen van de Vader in de hemelen,
want hij laat zijn zon opgaan over slechten en goeden
en laat het regenen over integeren en niet-integeren.

46 Want als jullie [alleen] liefhebben wie jullie liefheeft,
wat is dan je verdienste?
Doen de tollenaars [die hun eigen volk uitbuiten] niet hetzelfde?

47 En als jullie alleen je vrienden begroeten [= zegenen met vrede],
wat doe je dan extra?
Doen de niet-Joden [die volgens de wet buiten Gods plan vielen] niet hetzelfde?

48 Wees dus volkomen integer
zoals jullie Vader in de hemelen volkomen integer is.”

6¹ “Hoed je ervoor
je integriteit [gerechtigheid] niet te doen voor de mensen,
zodat je zou gezien zijn door hen.
Want dan vind je geen vergoeding
bij je Vader in de hemel.

2 Wanneer je dus [een daad van] tederheid doet,
bazuin dat dan niet voor je uit
zoals de huichelaars [*hypocritai*, voorbij het oordeel] doen
in de plaatsen van samenkomst [*synagoge*] en op straat
om door de mensen geëerd te worden.

Zeker, ik zeg jullie:

Ze hebben hun loon al!

3 Maar als jij [een daad van] tederheid doet,
moet je linkerhand niet weten wat je rechter doet,
zodat je [daad van] tederheid in het verborgene blijft.

4 En je Vader die in het verborgene ziet,
zal je vergoeden.

5 En wanneer je bidt,
wees dan niet zoals de huichelaars.

Zij houden ervan te staan bidden
in de plaatsen van samenkomst en op de hoeken van de straten
om zich te tonen aan de mensen.

Zeker, ik zeg jullie:

Ze hebben hun loon al!

- 6 Maar als jij bidt,
ga dan in je binnenkamer,
sluit de deur en bid tot je Vader die in het verborgene is.
En je Vader die in het verborgene ziet,
zal je vergoeden.

- 7 Als je bidt, babbel er dan niet op los,
zoals veel volkeren doen.
Zij denken dat ze door hun veelheid aan woorden
verhoord zullen worden.

- 8 Doe hen niet na!
Je Vader weet wat je nodig hebt
nog voor je het hem vraagt.

- 9 Bid als volgt:

- Onze Vader in de hemelen,
geheiligd worde jouw Naam,
10 kome jouw koningschap,
gebeure jouw bedoeling
op aarde zoals in de hemel
11 Geef ons vandaag
ons nodige brood
12 en vergeef ons onze schulden
zoals ook wij onze schuldenaren vergeven,
13 en lever ons niet over aan de aanvechtingen,
maar verlos ons van het kwade.

- 14 Want als je de mensen hun misstappen vergeeft,
vergeeft je hemelse Vader ook jou;
15 maar als je aan de mensen hun misstappen niet vergeeft,
vergeeft je hemelse Vader ook jou niet.

- 16 En wanneer je vast,
zet dan geen somber gezicht, zoals de huichelaars.

Zij maken hun gezicht toonbaar
om de mensen te tonen dat ze vasten.

Zeker, ik zeg jullie:

Ze hebben hun loon al!

- ¹⁷ Maar als jij vast,
zalf dan je hoofd
en was je gezicht
- ¹⁸ om je niet als vastende te tonen aan de mensen,
maar aan je Vader in het verborgene.
En je Vader die in het verborgene ziet,
zal je vergoeden.”

- ¹⁹ “Stapel voor jezelf geen schatten op aarde op,
waar mot en vreter ze toonbaar maken
en waar dieven inbreken en stelen.

- ²⁰ Maar stapel schatten in de hemelen op,
waar noch mot noch vreter ze toonbaar maken
en waar dieven niet inbreken en niet stelen.

- ²¹ Want waar je schat is,
zal ook je hart zijn.”

- ²² “De lamp van het lichaam is het oog.
Als dan je oog één-voudig is [helder, gericht op het ene goede],
zal heel je lichaam lichtend zijn.

- ²³ Maar als je oog verdwaasd is,
zal heel je lichaam duister zijn.
Als het licht in jou duister is,
hoe groot is dan de duisternis!”

- ²⁴ “Niemand kan twee heren dienen,
want of hij zal de één haten en de ander liefhebben,
of hij zal zich aan de één hechten en de ander verachten.
Je kunt niet God dienen én je persoonlijk be-zit.

- ²⁵ Daarom zeg ik jullie:
Maak je geen zorgen over jezelf,
wat je zult eten of wat je zult aantrekken.
Is het leven niet meer dan het voedsel

en het lichaam niet meer dan de kledij?

²⁶ Kijk eens naar de vogels in de lucht:

Ze zaaien niet, ze maaien niet, noch verzamelen in schuren ...
en jullie hemelse Vader voedt ze.

Hoeveel meer dan zij zijn jullie gedragen!

²⁷ Wie van jullie kan door zich zorgen te maken
aan zijn leven ook maar een meter toevoegen?

²⁸ En over je kledij, wat maak je je zorgen?

Leer ten diepste van de onderscheidende lelies op het veld,
hoe ze groeien:

Ze spinnen niet, ze weven niet ...

²⁹ Maar ik zeg jullie:

Zelfs [de spreekwoordelijk] glorieuze [koning] Salomo
was niet gekleed als één van hen.

³⁰ Als God nu het gras,

dat vandaag op het veld staat

en morgen in de oven wordt geworpen,
zó kleedt,

hoeveel te meer dan jullie, klein-vertrouwenden!

³¹ Wees dus niet bezorgd door je af te vragen:

wat moeten we eten of drinken

en waarmee moeten we ons kleden,

³² want naar deze dingen zoeken alle mensen [die niet vanuit God leven].

Maar jullie hemelse Vader weet dat je ze nodig hebt.

³³ Zoeken jullie dus eerst het koningschap van God en zijn integriteit

en al die dingen zullen jullie erbij gegeven worden.

³⁴ Wees dus niet bezorgd over morgen,

want die dag zal bezorgd zijn over zijn eigen dingen

en elke dag heeft genoeg aan zijn eigen zorgen."

7¹ "Oordeel niet,

opdat je niet geoordeeld wordt.

² Want met het oordeel waarmee jij oordeelt,

zul je geoordeeld worden,

en met de maat waarmee jij meet,

zul je gemeten worden.

³ Wat kijk je naar de splinter

- in het oog van je mede-mens,
terwijl in je eigen oog
je de balk niet ziet?
- 4 Of hoe kun je tegen je mede-mens zeggen:
Laat mij de splinter uit je oog verwijderen,
terwijl er een balk in je eigen oog zit.
- 5 Dubbelzinnigaard [*hypocritès* / buiten de onderscheiding],
verwijder eerst de balk uit je eigen oog
en dan zul je helder zien
om de splinter uit het oog van je mede-mens te verwijderen.”
- 6 “Geef het heilige niet aan de honden,
en werp je parels niet voor de varkens
[honden en varkens werden als onrein gezien],
opdat zij ze niet met hun poten vertrappen,
zich tegen je keren en je verscheuren.”
- 7 “Blijf vragen
en er zal je worden gegeven,
blijf zoeken
en je zal vinden,
blijf kloppen
en er zal je worden open gedaan.
- 8 Want al wie vraagt, ontvangt,
al wie zoekt, vindt,
en voor al wie klopt, wordt open gedaan.
- 9 Wie van jullie, mensen, zal,
als zijn kind om brood vraagt,
hem een steen geven,
of als het een vis vraagt,
10 een slang?
- 11 Als jullie dus, terwijl je slecht bent,
goede gaven geven aan jullie kinderen,
hoeveel te meer dan zal jullie Vader in de hemelen
het goede geven aan wie het hem vraagt.
- 12 Dus alles wat je zou willen
dat mensen voor jou doen,

doe dat voor hen.
Dat is wet en profeten!"

- ¹³ "Ga binnen door de nauwe poort,
want breed is de poort
en ruim de weg
die leidt naar de ondergang
en velen gaan daarlangs naar binnen.
- ¹⁴ Maar nauw is de poort
en smal de weg
die leidt naar het leven,
en weinigen vinden haar."
- ¹⁵ "Hoed je voor pseudo-profeten,
die naar jullie toe zullen komen in schapenvacht,
maar vanbinnen grijpgrage wolven zijn.
- ¹⁶ Aan hun vruchten zul je hen herkennen.
Men plukt toch geen druiven van dorens
of vijgen van distels ...?
- ¹⁷ Zo brengt iedere goede boom
mooie vruchten voort,
maar de rotte boom
brengt slechte vruchten voort.
- ¹⁸ Een goede boom
kan geen slechte vruchten voortbrengen,
noch een rotte boom
mooie vruchten.
- ¹⁹ Elke boom die geen mooie vruchten voortbrengt,
wordt omgehakt
en in het vuur geworpen.
- ²⁰ Dus aan hun vruchten zul je ze [de pseudo-profeten] herkennen."
- ²¹ "Niet iedereen die "Heer, Heer!" tegen mij zegt,
zal binnengaan in het koninkrijk der hemelen,
maar wie de wil doet van mijn Vader.
- ²² Op die dag [van het oordeel] zullen velen zeggen:
"Heer, Heer,

hebben wij niet in jouw Naam profetisch gesproken,
hebben wij niet in jouw Naam demonen uitgedreven
en hebben wij niet in jouw Naam vele wonderen gedaan?"

²³ Dan zal ik onomwonden tegen hen zeggen:
"Nooit heb ik jullie gekend.
Weg van mij! – die ongerechtigheid doen." [Ps.6,9]

²⁴ Iedereen die mijn woorden hoort
en ze doet,
is te vergelijken met een verstandig man
die zijn huis bouwde op de rots.

²⁵ De regen sloeg neer,
de rivieren zwollen op,
de winden raasden
en beukten op dat huis,
maar het stortte niet in,
want het was gegrondvest op de rots.

²⁶ Maar iedereen die mijn woorden hoort
en ze niet doet,
is te vergelijken met een verdwaasde
die zijn huis bouwde op het zand.

²⁷ De regen sloeg neer,
de rivieren zwollen op,
de winden raasden
en beukten op dat huis,
maar het stortte in,
zodat het helemaal verwoest werd."

²⁸ Toen Jezus deze woorden beëindigde,
stond de menigte versteld van zijn onderricht,
²⁹ want hij onderrichtte als iemand met gezag,
en niet zoals hun schriftgeleerden.

8¹ Nu daalde Jezus af van de berg.
Een grote menigte volgde hem.

Mt.5,1-12

We zien het in sterke spirituele geschriften wel meer voorkomen (de grote Joannes van het Kruis bv. schrijft vaak zo): een kort gedicht gaat voorop, een lange ontvouwing volgt. Maar eigenlijk staat alles dus al samengebond in het begin, met poëtische kracht.

Je kunt 'de zaligsprekingen' zonder verpinken 'de 10 geboden van de Christen' noemen. Ze bieden werkelijk een grondslag voor wie in diepte als Christen in het leven wil staan. Behartigenswaardig dus, vandaag en voor de rest van ons leven! Het woord dat Matteüs gebruikt, wat hier vertaald is met 'gezegend', is moeilijk in één Nederlands woord weer te geven. In elk geval verre van een oppervlakkig 'bravo', geen 'vaststelling', maar een 'wens' – en wel een heel actieve! De fameuze vertaling van Chouraqui, die dicht bij het Hebreeuws aanleunt (wat zeker past voor onze Joodse leraar Matteüs), schrijft: en marche! Vooruit, op weg ermee!

Ik denk dat dit zeer goed de geest (zeg maar Geest) van 'de zaligsprekingen' weergeeft. Durf ermee op weg te gaan (met élk van hen), en jij en je omgeving zullen ermee gezegend zijn!

Het 'ga' je Go(e)d!

Mt.5,13-16

De Bergrede laat er geen misverstand over bestaan. Er is maar één doel van al deze 'richtingwijzers': 'zout' en 'licht' zijn, "opdat ze de goede werken zien, en jullie Vader grootmaken".

Die beelden zijn zeer raak gekozen! Zout moet zó aanwezig zijn in een maaltijd, dat het de mááltijd tot z'n recht laat komen. Als het, door té af- of aanwezigheid, de aandacht op zichzelf trekt, zit het niet goed. Licht dient niet om náár te kijken, maar om ándere dingen zichtbaar te maken.

Als Christen dragen wij dus eigenlijk een grote verantwoordelijkheid voor het welzijn van onze mede-mensen en van onze wereld! Er wordt ons iets gegeven, niet om onszelf in te vermeien, maar ten bate van de wereld.

Komen wij daarmee naar buiten? Laten wij zien/ervaren wat voor Go(e)ds wij te bieden hebben (niet in eigen naam dus)? Het is valse bescheidenheid als wij dat Licht onder een emmer zetten! En moet het ons dan verbazen hoe in onze tijd christendom als irrelevant aan de kant wordt geschoven? Misschien zijn wij wel de smaak van ons zout verloren?

Mt.5,17-19

Het is alsof Jezus de betekenis van de oude regels op een nieuwe manier probeert te formuleren. Niet omdat ze niet meer gelden, maar omdat het nodig is terug te gaan naar waar het in die regels om begonnen is.

"Ik ben niet gekomen om wet en de profeten (de traditie) te ontbinden, maar om ze tot vervulling te brengen", zegt hij zelf. Jezus radicaliseert (in de eigenlijke betekenis van het woord radicaal – radix = wortel).

De radicaliteit van wat Jezus doet is, niet alleen in de Bergrede, maar in heel zijn optreden en door het hele evangelie heen, G-ds liefde voor de mens voorop stellen. Dat is het wezenlijke, dat is het van waaruit alles in een ander perspectief komt te staan: nl. G-dgericht.

Vanuit die gerichtheid zal hij de wet doortrekken, tot op de wortel herleiden. Hij zal ze aanvullen, hier en daar een uitroepeteken zetten, maar zeker niks weg-gommen. Nog geen jota (het kleinste letterhaakje uit het Grieks alfabet).

Zo heeft hij met heel zijn leven (woord en daad) de volle betekenis van de wet ook bekend gemaakt, inhoud gegeven, vol-gemaakt. En, zegt hij, doe ook zo. Ga ervoor maar wel ten volle. Het is alles of niets tot in het kleinste detail.

Mt.5,20-26

De radicaliteit waarmee Jezus hier de wet concreet maakt, brengt heel wat onbegrip met zich mee bij die-van-het-begin en als we eerlijk zijn ook bij ons. Iedereen vindt het heel evident dat je niet doodt. Maar wat als je deze aanwijzing doortrekt tot bij de radix (de wortel)?

Kijk naar Jezus! Hij heeft deze radicaliteit verkondigd en geleefd.

Voor hem is het heel duidelijk: Het gaat over relaties, zegt hij, en over de manier waarop je samen-leeft. Als je het serieus neemt met het koningschap der hemelen dan zullen je relaties radicaal gericht zijn op de ander en zullen ze de cirkel van het geweld moeten doorbreken.

Als je zo samen-leeft kom je uit bij de mateloze goddelijke liefde, bij de liefde die ruimte van leven creëert en samenbrengt, een liefde die verbindt. Dan zal je zien dat de maat van de liefde, de liefde zonder maat is geworden. Is dit té vreemd, té radicaal om geleefd te worden? Nochtans is het deze mateloosheid waarmee G-d zich met ons verbindt.

Mt.5,27-32

Vandaag ligt de focus op echtbreuk en overspel. We weten allemaal hoe kwetsbaar relaties zijn en dat het vandaag de dag lijkt of echtscheidingen vanzelfsprekend geworden zijn. Maar daarnaast weten we ook allemaal hoe leven-gevend een zuivere relatie kan zijn. Het zijn immers die relaties die in wezen spreken van G-d en dus de moeite waard zijn om er radicaal voor te kiezen, elke dag opnieuw. Het lijkt mij dan ook helemaal niet zo vreemd dat Jezus ook deze Wet heel graag wil verdiepen.

Wil een relatie leven-gevend zijn dan gaat het steeds weer over wederzijdse trouw, respect en eerbied, in elke situatie, ook als het lastig wordt. Juist dan: in alle onmacht, pijn en moeite, elkaar trouw nabij blijven, dat geeft leven. Juist dan, te midden van alle moeite en miserie, komt het erop aan de ander te laten voelen dat die voor jou van tel is.

Echte leven-gevende relaties zijn dus allergisch aan begeerte. Begeren maakt de ander tot een object en is uitsluitend gericht op zichzelf en dat is de doodsteek voor een relatie. Dus verwijder begeerte uit je leven, het brengt je relatie(s) in het gedrang en maakt ten slotte jouw leven en dat van de ander tot een hel.

Mt.5,33-37

Een eed afleggen en zweren zijn naar mijn aanvoelen toch wel vreemde gebruiken. Hebben we dan een eed nodig om anderen ervan te overtuigen dat we de waarheid spreken? Wil dat zeggen dat we zonder eed gewoon een loopje kunnen nemen met de waarheid?

Voor Jezus is het duidelijk: "Zweer helemaal niet!"

Al die eden en dat zweren is er maar om anderen (en waarschijnlijk ook jezelf) ervan te overtuigen dat je goed bezig bent en de juiste (?) dingen doet en zegt. Verschuil je echter niet achter vanalles en nog wat, je doet er G-d onrecht mee.

Wees 'gewoon' transparant in woord en daad, dan heb je niets of niemand nodig om je achter te verschuilen. Wees oprecht, dan kan je gewoon 'zijn' en kan en mag iedereen door je heen zien en jou in al je kwetsbaarheid ontmoeten. Het is nl. die kwetsbaarheid die openheid en ruimte creëert in jou zodat de a/Ander aanwezig kan komen en je graag zal zien (ook al het gekwetste).

Laat dus je ja, ja zijn en je nee, nee. Leef in de Waarheid zoals Jezus dat deed. Hij leefde in G-d en werd zo zelf Waarheid.

Mt.5,38-42

Jezus' hele redevoering gaat uit van wat hij rondom zich tussen mensen ziet gebeuren. ('t Lijkt wel alsof hij in onze wereld binnen kijkt.) Hij ziet dat mensen er een soort weegschaal op na houden, zowel voor vriend (voor wat hoort wat), als voor de vijand (oog om oog, tand om tand).

Daarop zegt hij: "Als je G-ds Rijk serieus neemt, dan zal je je gedrag niet mogen laten bepalen door het gedrag van de ander, dan is er maar één gewicht dat als maat kan gelden, nl: de grenzeloze goddelijke liefde". Het samenleven wordt immers niet mogelijk gemaakt door te betalen met gelijke munt, door een evenwicht of een tegenwicht, maar alleen door een overwicht, een overwicht aan liefde. Voor Jezus is het helder: Alleen door Liefde wordt de vijand ontwapend. Wat houdt ons tegen om het te proberen?

Levend vanuit die grenzeloze goddelijke liefde (al was het maar een beetje), zullen we opgetild worden boven onze menselijke grenzen en misschien – soms even – in staat zijn tot daden die verder gaan dan diegene die we menselijk gezien mogelijk achten.

Mt.5,43-48

"Heb je vijanden daad-werkelijk lief, ... wees volkomen integer". Op het eerste gezicht, lijken dit weinig realistische woorden, wat wereldvreemd en naïef. Al naargelang de rekbaarheid van ons geweten laten zij ons koud of voelen we weerstand. Worden we hier niet door G-d en Jezus overvraagd? Hij kent toch onze menselijke zwakheid en kwam niet voor helden en heiligen!

Jezus vraagt dan ook niet dat wij iedereen sympathiek vinden. Het gaat niet om gevoelens en ook niet om alles goed te praten. Liefde is meer dan lief zijn en lief doen. Echte Liefde reikt verder!

Het is – ten volle – "G-d's beminnen kunnen beminnen" (Psalm 27,4). Dan kan je er toe komen om op een gelijkaardige manier de ander – ook zij die jou haten – te beminnen. Misschien lijkt er geen beginnen aan, maar ik denk: er is wel een begin aan, maar geen einde! We zijn immers bestemd om met al onze vezels en tot in het diepst van ons wezen liefhebbende mensen te worden en dat kan, als we onze blik maar gericht houden op Jezus en net als hij radicaal kiezen voor die Liefde.

Mt.6,1-6.16-18

We kunnen globaal wel stellen dat het voor Jezus altijd eerder om het innerlijk gaat dan om het uiterlijk. Dat was in het Oude Verbond eigenlijk ook al zo, maar gaandeweg waren de dingen omgedraaid geraakt (zoals dat zo makkelijk met mensen het geval is). En net dat wil Jezus weer 'rechtzetten'.

Een innerlijke levensinstelling die met G-d van doen wil hebben, zal zich wel moeten vertalen naar de buitenwereld, maar als ik dat doe 'voor het oog van die buitenwereld', dan heb ik de dingen omgedraaid.

Als ik aan de 'buitenkant' leef, dan zijn mijn 'goede daden aan anderen' – misschien verrassend – veeleer op mezelf gericht: Zonder de 'beloning' van de dank of de lof valt het al snel stil.

Van binnenuit leven is: Mij zó ver terugtrekken dat ik weer in staat ben G-ds oog(je) op mij te voelen.

En dan zal die stroom van voedende liefde wel overstromen naar anderen toe.

Dan zal de innige tederheid die G-d voor mij heeft, dóórstromen in mijn omgaan met mensen. 'Barmhartigheid' heeft dan niets meer te maken met 'betutteling', maar wordt een pure uiting van waarachtige liefde.

Mt.6,7-15

Het hart van het hart van het hart van Jezus' bevrijdende boodschap, zo noemden we in de inleiding dit centrale deel van de Bergrede. Geen wonder dat het Onzevader zoveel aandacht kreeg (en krijgt?). Er zijn boeken over volgeschreven!

Is het dan zo moeilijk te begrijpen? Dat zou toch jammer zijn voor dat 'hart'? Helaas ja, waar we het willen (be)grijpen, grijpen we er wellicht naast! Weeral eens: Jezus' leven en boodschap is veeleer relationeel dan rationeel.

Dat is meteen in zijn volheid al te zien in de aanhef: onze – vader. In alle richtingen wordt verbinding gelegd, telkens wij die woorden in de mond en in het hart nemen. De richting naar G-d toe én de richting naar onze medemensen toe. En bemerk dat in die woorden duidelijk wordt dat wij verbonden raken naar onze mede-mensen, omdat wij verbonden zijn met G-d! Zijn Vaderschap maakt óns tot broer en zus!

En zo gaat het het hele gebed door: de verbinding die met G-d wordt gelegd/gevraagd, straalt door naar onze verbindingen (of hopelijke verbindingen) met onze mede-mensen. (Ook in de kaderverzen is dat zo.)

Laten wij dus 'van harte' bidden: Onze Vader ...

Mt.6,19-23

Jezus boodschap is één-voudig.

Dat is altijd zo geweest. Alleen de mensen zijn meer-voudig: ze willen altijd vanalles en zijn ambigu (ze zeggen het één en doen het ander, ze willen het één en doen het ander, ze hebben de (soms oprechte) intentie er voor een ander te zijn, maar zijn er in de eerste plaats voor zichzelf).

Nochtans is het dus één-voudig: "Waar je schat is, zal ook je hart zijn." Dat is genoeg om de dag – en de rest van onze dagen – mee door te gaan! Aan welke schat ben ik aan het stapelen?

Het vraagt een 'haplous' oog: enkelvoudig, op één ding gericht, helder onderscheidend.

Die 'onderscheiding' is belangrijk; dat is het waar het fout mee loopt als we 'verdwaasd' raken. Als we in één woord zouden moeten zeggen waar dat 'ene' over gaat, zouden wij vandaag nogal snel zeggen: de liefde. Dat is niet onwaar, maar vraagt toch 'onderscheiding': het gaat niet om de 'liefde' zoals die vandaag al te naïef en romantisch (en eigenlijk egocentrisch) wordt ingevuld.

Jezus' boodschap is één-voudig: liefde en lijden ... zijn één!

Al de rést is duisternis ...

Mt.6,24-34

Merkwaardig – én interessant – dat er in 'de grondwet van de Christen' staat: Maak je geen zorgen! (Als we dát nu eens konden dóen!) Het is zeker zo dat Jezus' aangewezen weg er een is van onbezorgdheid, vreugde, 'opgeruimdheid'.

Maar laten we ons niet mispakken. Jezus doelt hier niet op een oppervlakkige 'happy-clappy'-onbezorgdheid. Kern van de zaak is eigenlijk niet eens de onbezorgdheid, maar het vertrouwen, waaruit vanzelf onbezorgdheid zal voortvloeien! Wie daad-werkelijk leeft vanuit een vertrouwen op een G-d van Léven, hóeft zich gewoonweg geen zorgen te maken!

... Althans niet over de dingen die 'men' noodzakelijk acht. Want we zouden Jezus' woorden te oppervlakkig nemen als we heenlezen over de intro van dit 'mooie verhaaltje' (v.24). Bedoeld is niet een of andere aardige levenswijze voor mezelf, zo zonder zorgen. Het gaat om een heel fundamentele keuze. Waarop zal ik mijn leven richten: op de a/Ander (met of zonder hoofdletter komt dan ongeveer op hetzelfde neer), of ga ik zitten op wat 'van mij' is?

Het vraagt natuurlijk enig vertrouwen die weg naar de a/Ander te durven inslaan. Wat wij in ruil krijgen is echter wel een onbezorgd leven! – Wie verlangt daar nu niet naar?

Mt.7,1-5

Het lijkt allemaal zo evident, zo normaal-menselijk. Maar waarom moest Jezus het anders komen vertellen als wij het al deden?! We hebben het in deze Bergrede al vaker gehoord: hij komt niets nieuws vertellen, maar hoopt alleen maar – en drijft het aan – dat we het in z'n 'radicaliteit' nu ook eindelijk zouden gaan beleven.

Bij Mt.6,19-23 hoorden we al over de zuiverheid van dat oog. Het is hypocriet als we zonder onderscheiding gaan oordelen over situaties en mensen. En we kunnen niet tot een goede onderscheiding komen als ons oog verdwaasd, vertroebeld, versplinterd is. Anders is er geen licht of helderheid in ons aanwezig.

Hoe komt het toch dat wij zo 'blind zijn' voor onze eigen balken? Ook dat blijkt zo 'normaal-menselijk' te zijn. Zou dat zijn omdat wij teveel enkel in de spiegel kijken om onszelf te zien, en niet in de spiegel kijken van G-ds liefde voor ons?

Mt.7,7-12

Ik word de laatste maanden vaak getroffen door de devotie van eenvoudige mensen; mensen die in de kerk een kaarsje komen branden en even stilstaan en prevelen. In al hun onmacht en eenzaamheid blijven ze aankloppen in de hoop iemand te vinden die luistert en hen in al hun onmacht nabij wil blijven. En G-d, hij lijkt te zwijgen – ik hoor hem toch zelden. Machteloos kijkt hij toe. Aan hun situatie verandert niets. En toch blijven zij vragen, zoeken en kloppen. Hebben zij weet van een trouwe, nabije G-d?

Op die momenten voel ik tot in mijn ingewanden (tot in het diepst van mijn wezen) dat daar, doorheen die eenvoudige gebaren en woorden, iets gebeurt dat van een andere orde is dan onze menselijke wetmatigheden. Die mensen maken mij duidelijk dat het gaat om vertrouwen en zich toevertrouwen. Dit is het enige wat 'nodig' is: je verbinden met die liefdevolle Ander. Hij/Zij blijft je telkens weer (tot in het oneindige) trouw nabij, stuurt je niet weg maar luistert. Bij hem wil ook ik blijven aankloppen, wetende dat er zal worden opgedaan.

Mt.7,6.12-14

Bijna aan het eind van de Bergrede krijgen we nog drie spreuken mee. Ze lijken wat los te staan van elkaar, maar toch is het best ze samen te houden. De één werpt een licht op de ander. Als we ons bij één houden, zouden we wel eens 'naast de weg' terecht kunnen komen. Ze samenhouden behoedt ons voor eenzijdigheden en brengt de nodige nuanceringen en onderscheidingen aan. Want de weg is dus smal – niet zo moeilijk om er van af te geraken. Weet jij altijd zo duidelijk wat je zou willen dat de mensen voor jou doen? En is dat dan wel het beste? – Of moet ik daar nog wat beter over nadenken en wat vorderen op de smalle weg om het beste te wensen (en dus ook te bieden)? En weet jij altijd zo duidelijk wie de 'varkens' zijn? Al te vaak verdoen wij inderdaad onze energie aan nutteloos inpraten op mensen, óf ... we zeggen helemaal niets meer – en is dat dan wat wij zelf zouden willen als we écht het beste voorhebben met onszelf en de ander?

Ingewikkeld dus, als je erover gaat nadenken, en de weg naar de ondergang is ruim! Er is maar één 'antwoord' op: durven gaan, op zoek naar de nauwe weg – we zullen er Léven vinden!

Mt.7,15-20

De Bergrede geeft richtingwijzers als leidraad voor het leven. Ze worden ons aangereikt, als een wég, een mogelijkheid – met de garantie dat je bij Go(e)d uitkomt! Jezus heeft ze geleefd en nodigt ook ons uit om ze te volgen. Maar hij is realistisch genoeg om te weten dat er altijd mensen zullen zijn die zijn woorden zullen verdraaien en gebruiken voor eigen profijt: pseudo-profeten. Let dus op, want oppervlakkig gezien – aan de buitenkant – zal er geen verschil te zien zijn. Beiden, profeten en pseudo-profeten, zullen een samenleving verkondigen waar het goed is om te leven, waar gestreefd wordt naar geluk. Het verschil zit echter van binnen. Het zijn de vruchten die laten zien wat in de boom leeft, wat binnenin aanwezig is.

Onze profeten noemen allebei als doel: gelukkig zijn! Pas als je dieper kijkt merk je dat de gerichtheid anders is. Bij de een is geluk gericht van buiten naar binnen (op zichzelf). Bij de ander is geluk gericht van binnen naar buiten (naar de ander). Aan jou om te onderscheiden. Aan jou de keuze: Hoe richt jij je leven? Goed of Go(e)d!

Mt.7,21-29

"De wil doen van mijn Vader"... de weg hiertoe mochten we de voorbije dagen uitgebreid beluisteren. Elke richtingwijzer werd door Jezus grondig onder de loep van de mateloze, goddelijke liefde gelegd en daardoor verdiept en verbreed. Zo wordt het geheel het fundament voor 'een volk van God' en zal het (als wij ervoor kiezen) fungeren als fundament voor ons huis, voor de plek waar we leven. Zo'n fundament kan tegen een stootje. Het zal niet weggespoeld worden door ikkige oppervlakkigheid en de wind van eigen gewin zal het niet omver blazen.

Op welke grond zal je bouwen? Kies je voor drijfzand of rotsgrond, voor een leven aan de oppervlakte of in de diepte?

De wil doen van mijn Vader is kiezen voor diepte van leven. Het is kiezen om tijd vrij te maken en je te verbinden met G-d. Het is kiezen om intens te luisteren zodat zijn woorden écht binnen mogen komen en jij ze je eigen kan maken. Het is ten diepste horen (naar zijn woorden) en waarachtig handelen (gerechtigheid doen). Dan zullen die twee (woord en daad) in jouw leven onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn en zal je kunnen spreken met gezag.

een kleine nabeschuiving

Een beetje veel van het Go(e)de? We kunnen niet zeggen dat Jezus het ons makkelijk maakt – maar dat beweert hij ook zelf niet! Integendeel: hij roept op tot een 'radicalisering', een radicalisering van de Liefde.

In zijn Bergrede vind je een weg daarheen. “Wie deze woorden hoort, en ze doet”, die komt er, gestuwd door de kracht van de Geest. Het doel is dus duidelijk en zeker, én onderweg mogen we “zonder zorgen” zijn. Wat houdt ons dan nog tegen? Onze ikkigheid misschien, het gericht zijn op onszelf?

Jezus' boodschap is er geen om mee 'in je kot' (of in je grot) te blijven. Wij dragen een verantwoordelijkheid voor de wereld en onze mede-mensen om zijn bevrijdende boodschap daar te brengen, niet in de eerste plaats door woorden, maar door daden – daden van Liefde (die altijd lijden in zich herbergt).

Het zijn vele richtingwijzers die hier aangereikt worden. Althans, zo lijkt dat in hun concreetheid. De 'richting' is echter altijd dezelfde: van mezelf weg, naar de a/Ander. Zo kun je het zelf gaan toepassen in je eigen dagelijks leven, met jouw eigen accenten en concrete gebeurtenissen. Toch blijft het inspirerend ook regelmatig de concrete situaties die Jezus hier zelf te berde brengt opnieuw te lezen en te her-inner-en (en dat zal des te makkelijker gaan als je luidop leest!). We moeten er alleen ... aan beginnen ...

Want een begin is er wel degelijk – daarvoor moeten we enkel kiezen de eerste stap te zetten –, een einde niet. Het is een groeiweg voor de rest van ons leven – dat on-eindig is. Jezus wenkt ons, lonkt naar ons, en spreekt ons aan. Eens aangeraakt in die intimiteit, geeft hij ons weer een Woord: *Gezegend!* – *En marche!* – *Vooruit ermee!* – de wereld en je mede-mens wacht op jou ...

